

Sygn. akt V ACa 523/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lipca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Irena Piotrowska (spr.)
Sędziowie:	SA Olga Gornowicz-Owczarek SA Aleksandra Janas
Protokolant:	Diana Pantuchowicz

po rozpoznaniu w dniu 6 lipca 2018 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa E. H. i J. Ś.

przeciwko I. P.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 1 lutego 2017 r., sygn. akt I C 156/16

1. oddala apelację;
2. zasądza od pozwanej na rzecz każdej z powódek kwoty po 2.025 (dwa tysiące dwadzieścia pięć) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Olga Gornowicz-Owczarek	SSA Irena Piotrowska	SSA Aleksandra Janas
-----------------------------	----------------------	----------------------

Sygn. akt V ACa 523/17

UZASADNIENIE

Powódki E. H. oraz J. Ś. w pozwie przeciwko pozwanej I. P. wniosły o uznanie za bezskuteczną w stosunku do nich umowy darowizny z dnia 8 grudnia 2011r., zawartej pomiędzy pozwaną a jej rodzicami S. i M. K., dotyczącą

nieruchomości położonej w R. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Rudzie Śląskiej prowadzi księgę wieczystą numer (...). Domagały się także zasądzenia na ich rzecz kosztów postępowania.

W odpowiedzi na pozew pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz o obciążenie powódek kosztami postępowania.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Gliwicach uznał za bezskuteczną względem powódek umowę darowizny z dnia 8 grudnia 2011 r. nr rep (...) zawartą pomiędzy S.K. i M. K., a I. P., dotyczącą prawa odrębnej własności lokalu położonego w R. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy w Rudzie Śląskiej prowadzi księgę wieczystą nr (...) –wraz z prawami związanymi - do 1/2 wartości przedmiotu umowy - celem ochrony wiarygodności określonej w punkcie 4 wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 21 maja 2015r. w sprawie o numerze IV K 100/14; w pozostałej części powództwo oddalono oraz orzeczono w przedmiocie kosztów procesu.

W motywach tego rozstrzygnięcia wskazano na następujące ustalenia faktyczne oraz ich ocenę prawną.

W okresie od lipca 2003 roku do grudnia 2011 roku matka pozwanej M. K. działając przestępstwem ciągłym, z góry powziętym zamiarem, będąc zatrudniona w Spółce Cywilnej (...) w R. na stanowisku głównej księgowej przywłaszczyła sobie powierzone jej mienie znacznej wartości w łącznej kwocie 178 743,39 zł na szkodę J. Ś. i E. H., tj. wspólników ww. spółki cywilnej, przy czym z popełnienia tego przestępstwa uczyniła sobie stałe źródło dochodu.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 21 maja 2015 r. sygn. akt IV K 100/14, matkę pozwanej uznano winną opisanego przestępstwa i skazano na karę 1 roku pozbawienia wolności, przy czym wykonanie orzeczonej kary warunkowo zawieszono na okres próby 5 lat, oddając skazaną pod dozór kuratora. Orzeczono także wobec oskarżonej zakaz wykonywania zawodu księgowej na okres 5 lat oraz obowiązek naprawienia szkody w całości poprzez zapłatę na rzecz powódek jako wierzycieli solidarnych kwoty 179 743,39 złotych. Wyrok jest prawomocny i wykonalny.

Rodzice pozwanej, małżonkowie M. i S. K. w dniu 25 listopada 2009 roku stali się współwłaścicielami nieruchomości – lokalu mieszkalnego położonego w R. przy ul. (...) - na podstawie aktu notarialnego – umowy ustanowienia i przeniesienia odrębnej własności lokalu, rep. (...). W treści aktu notarialnego oświadczyli, że nabycia dokonują do ich majątku wspólnego oraz że w ich małżeństwie obowiązuje ustrój ustawowej wspólności.

Matka pozwanej i jej mąż posiadali także majątek w postaci nieruchomości zabudowanej, położonej w obrębie N.. Dnia 6 marca 2007r. rodzice pozwanej zawarli ze swoim synem, młodszym bratem pozwanej, umowę na podstawie której darowali synowi ww. nieruchomość. Rodzice pozwanej są ponadto współwłaścicielami domu, położonego w R. przy ul. (...), KW nr (...), zakupionego 2010 roku ze środków pochodzących z kredytu hipotecznego zaciągniętego w (...) Bank S.A. w W., zabezpieczonego hipoteką umowną zwykłą w kwocie 267 621,47 zł oraz hipoteką umowną kaucyjną do kwoty 187 335,03 złotych. Kredyt ten zaciągnęli rodzice i bratowa pozwanej J. G.. Nieruchomość stanowi własność bratowej pozwanej w 1/2 oraz w 1/2 rodziców pozwanej (wspólność małżeńska); zamieszkuje ją brat pozwanej ze swoją żoną i dziećmi.

W dniu 8 grudnia 2011 roku pozwana udała się ze swoimi rodzicami S. K. i M. K. do notariusza celem zawarcia umowy darowizny – w formie aktu notarialnego Rep. (...) – na mocy której pozwana otrzymała do swojego majątku osobistego nieruchomość stanowiącą lokal mieszkalny położony w R. przy ul. (...). Rodzice pozwanej nadal zamieszkują w mieszkaniu darowanym pozwanej. Pozwana mieszka w innym mieszkaniu, które jest jej własnością.

Postępowanie karne, w wyniku którego wydano wyrok skazujący dłużniczkę powódek, zostało wszczęte na początku 2012 roku.

W dniu 25 lutego 2016r. powódki złożyły do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Rudzie Śląskiej G. M. wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko M. K. celem wyegzekwowania obowiązku naprawienia szkody w kwocie 179 743,39 złotych. We wniosku wskazały na następujące składniki majątku dłużniczki: mieszkanie położone w R. przy ul. (...), dom i nieruchomość gruntowa położone w miejscowości N. oraz mieszkanie położone w R. przy ul. (...). W toku

egzekucji Komornik zobowiązał ZUS do przekazywania na jego konto kwot potrącanych ze świadczenia emerytalnego dłużniczki. ZUS poinformował Komornika w piśmie z dnia 24 marca 2016r., że wysokość świadczeń przysługujących dłużniczce to 2 830 zł oraz że potrącenia będą realizowane od należności za m-c kwiecień 2016 roku. Komornik skierował egzekucję do 1/2 nieruchomości położonej w R. przy ul. (...), zawiadamiając współwłaścicieli nieruchomości, tj. małżonków M. i S. K. oraz J. G.. W dniu 13 maja 2016r. S.K. złożył sprzeciw wobec zajęcia ww. nieruchomości o KW (...), wskazując że stanowi ona współwłasność majątkową małżeńską, a tytułowi egzekucyjnemu nie nadano klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużniczki.

W dniu 6 czerwca 2016 r. wierzycielki złożyły wniosek o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli na rzecz małżonka dłużniczki – z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością ustawową małżeńską.

Na skutek egzekucji przekazano powódką w dniu 28.04.2016r. kwotę 20 084,58 zł oraz w dniu 16.05.2016r. kwotę 624,06 złotych.

Matka pozwanej otrzymuje emeryturę w kwocie 2 300 zł netto miesięcznie, z czego 707 zł podlega egzekucji komorniczej. Ojciec pozwanej otrzymuje emeryturę w kwocie 2900 zł miesięcznie. Matka pozwanej posiada samochód osobowy marki O. – we współwłasności małżeńskiej.

W dniu 21 października 2016 r. na mocy nieprawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej w sprawie z powództwa E. H. i J. Ś. przeciwko M. K. i S. K. o ustanowienie rozdzielności majątkowej, ustanowiono rozdzielność majątkową pomiędzy M. a S. K. z dniem uprawomocnienia się wyroku. Pozwani złożyli apelację od tego wyroku.

Sąd pierwszej instancji oddalił wnioski dowodowe powoływane dla ustalenia kiedy pozwana dowiedziała się o zobowiązaniach M. K., przyczyn dokonania darowizn, środków, z jakich majątek ten został nabyty, przesłuchania stron, akt członkowskich oraz akt sprawy karnej akt IV K 100/14 wskazując, że ustalenia te nie miałyby wpływu dla oceny zasadności powództwa. Podkreślono charakter roszczenia oraz treść art. 528 k.c., który nie przypisuje znaczenia prawnego intencjom stron umowy i wiedzy osoby trzeciej, a jedynie świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzyciela. Zaznaczono, że dla oceny tej świadomości istotna jest prawomocność wyroku karnego, który zgodnie z art. 11 k.p.c. jest wiążący. Podano, że matka pozwanej została uznana winną i skazana za to, że przez ponad 7 lat, działając przestępstwem ciągłym oraz z góry powziętym zamiarem przywłaszczyła sobie mienie spółki, w której była zatrudniona, przy czym z popełnienia tego przestępstwa uczyniła sobie stałe źródło dochodu. Podkreślono, że umyślny charakter popełnionego przestępstwa przesądza o tym, że matka pozwanej już od lipca 2003 roku świadomie i celowo działała na szkodę powódek, zatem także rozporządzenie majątkiem na rzecz pozwanej, dokonane zaraz po ujawnieniu przestępczego czynu, było dokonywane ze świadomości istnienia tej szkody – a tym samym ciężącego na niej obowiązku zapłaty. Wskazano, że dłużniczka przyznała, iż nie posiadała innego majątku, z którego mogłaby zaspokoić wierzycielki i uznano, że to przesądza o świadomości ich pokrzywdzenia.

Odwołując się do treści art. 527 k.c., art. 528 k.c. i art.529 k.c. przyjęto, że sytuację pozwanej w niniejszej sprawie normuje zarówno art. 527 § 1 i 2 k.c., jak i art. 528 k.c. – gdyż pozwana jest córką dłużniczki i uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, oraz z art. 529 k.c., albowiem dłużniczka zawarła z nią umowę darowizny, stając się niewypłacalną.

Powództwo uznano za zasadne, bowiem uznano, że wskutek darowizny pozwana uzyskała korzyść majątkową, a czynność została dokonana przez dłużniczkę M. K. z pokrzywdzeniem powodów, gdyż po rozporządzeniu majątkiem wyzbywała się majątku znacznej wartości i stała niewypłacalna. Przyjęto, że powódki jako wierzycielki mogły zażądać uznania darowizny za bezskuteczną w stosunku do nich, gdyż dłużniczka działała ze świadomością ich pokrzywdzenia, a pozwana uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie. Zaznaczono, że dla skuteczności „skargi pauliańskiej” pozwana nie musiała posiadać wiedzy o działaniach dłużniczki z pokrzywdzeniem wierzycieli. Podano, że świadomość dłużniczki działania z pokrzywdzeniem wierzycielek wynika z umyślności przestępstwa, za które została prawomocnie skazana. Dłużniczka od lipca 2003 roku działała przestępstwem ciągłym, z zamiarem powziętym z góry, a z przestępstwa uczyniła sobie stałe źródło dochodu. Wskazano, że przedmiotem zaskarżenia na podstawie art. 527 k.c. mogą być co do zasady czynności, które przynoszą korzyść majątkową osobie trzeciej. Okoliczności w jakich zobowiązanie

dłużnika powstało nie są istotne z punktu widzenia zastosowania art. 527 k.c. Ważne jest aby w chwili dokonywania zaskarżonej czynności dłużnik wiedział o zobowiązaniu. Podkreślono, że do skuteczności tzw. skargi paulińskiej nie jest konieczne, aby dłużnik działał z zamiarem pokrzywdzenia wierzycieli ani też, aby zamiar ten skierowany był przeciwko konkretnemu wierzycielowi. Wystarczające jest, aby dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a zatem wiedział, że na skutek dokonanej czynności określone aktywa wyjdą z jego majątku i że na skutek tego wierzyciele będą mieli trudności z zaspokojeniem swoich wierzytelności, a w konsekwencji pociągnie to za sobą ich pokrzywdzenie. Motywy, jakimi kierował się dłużnik dokonując czynności z ich pokrzywdzeniem, nie są istotne.

Podano, że skoro poza sporem jest, że przeniesienie prawa własności lokalu mieszkalnego na rzecz pozwanej zostało dokonane tytułem darmym nie było koniecznym dowodzenie, czy pozwana wiedziała, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Stwierdzono, że dla zasadności roszczenia nie ma znaczenia, czy pozwana wiedziała, że jej matka zostanie postawiona w stan oskarżenia, skazana i obowiązana do naprawienia szkody.

Przyjęto, że dłużniczka - matka pozwanej działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzycielek. Wskazano, że wierzytelność wobec powódek istniała już w chwili dokonywania darowizny, gdyż wynikała z umyślnego przestępstwa zaboru mienia. Zaznaczono, że dłużniczka od kilku lat działała na szkodę powódek, przywłaszczając sobie pieniądze. Jako obojętny dla rozstrzygnięcia uznano fakt, że wyrok skazujący zapadł dopiero w 2015 r. podając, że już od 2003 roku matka pozwanej działała ze świadomością i z zamiarem pokrzywdzenia powódek.

W ocenie Sądu Okręgowego postępowanie dowodowe wykazało także, że w wyniku darowizny dłużniczka stała się co najmniej niewypłacalna w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności (art. 527 §2 k.c.). Ustalono, że matka pozwanej po uprawomocnieniu się wyroku karnego nie spłaciła należności dobrowolnie. W toku postępowania egzekucyjnego udało się wyegzekwować tylko część długu, i to jedynie z kwot ściąganych co miesiąc z emerytury dłużniczki. Przyjęto, że nie świadczy to o tym, że jest ona dłużnikiem wypłacalnym. Pozostałe sposoby egzekucji, skierowane do ruchomości i nieruchomości, nie przyniosły do tej pory rezultatu. Zaznaczono, że przepis art. 533 k.c. stanowi, że osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, może zwolnić się od zadośćuczynienia roszczeniu wierzyciela żądającego uznania czynności za bezskuteczną, jeżeli zaspokoi tego wierzyciela albo wskaże mu wystarczające do jego zaspokojenia mienie dłużnika. Pozwana j nie spłaciła długu swojej matki ani nie przedstawiła powódkom mienia, z którego mogłyby zaspokoić swoje roszczenia. Przyznano, że dłużniczka jest obecnie współwłaścicielką innej nieruchomości, uwzględniono jednak stosunki własnościowe – współwłasność z osobą trzecią, fakt że udział dłużniczki w tej nieruchomości objęty jest wspólnością małżeńską, obciążenia nieruchomości hipotekami znacznej wartości i uznano, że realna możliwość zaspokojenia wierzycielek jest w zasadzie wyłączona.

Jako postawę rozstrzygnięcia powołano z art. 527 § 1, 2 i 3 k.c., przy uwzględnieniu z art. 528 k.c. i 529 k.c.

Zaznaczono, że uznanie za bezskuteczną względem powódek umowy darowizny z dnia 8 grudnia 2011r. mogło nastąpić jedynie co do 1/2 wartości przedmiotu umowy i dlatego oddalono powództwo w pozostałej części. Wskazano, że skargą paulińską powódki zaskarżyły czynność dotyczącą majątku wspólnego dokonaną przez małżonków. Podano, że wspólność małżonków pozostających w chwili dokonania rozporządzenia w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej traci swój bezudziałowy charakter w zakresie obejmującym przedmiot czynności prawnej z chwilą przeniesienia własności przedmiotu na osobę trzecią. Przyjęto, że z chwilą dokonania przez małżonków S. i M. K. darowizny prawa własności lokalu położonego w R. przy ul. (...), nieruchomość ta „wyszła” z majątku objętego bezudziałową wspólnością małżeńską, przekształciła się we własność udziałową po 1/2 dla każdego z małżonków i przeszła we własność udziałową nabywcy, czyli pozwanej po 1/2 od każdego z rodziców. Wskazano, że domniemanie równych udziałów małżonków wynika z art. 43 § 1 kro, zaś podważenie tego domniemania może nastąpić jedynie na podstawie konstytucyjnego wyroku odnoszącego skutek ex tunc, od chwili ustania wspólności. Skoro jednak dany składnik majątkowy już wcześniej wyszedł z majątku wspólnego, obalenie domniemania nie będzie tegoż składnika obejmować – jako niebędącego składnikiem majątku wspólnego w chwili ustania wspólności. Przyjęto, że zasada równości udziałów dotyczy także takiego składnika majątkowego, który przed ustaniem wspólności „wyszedł” z majątku małżonków, przekształcając się we współwłasność udziałową.

Powołując się na stanowisko SN wyrażone w uzasadnieniu uchwały SN z dnia 10.08.1988r., III CZP 67/88 oraz poglądy doktryny wskazano, że bezskuteczność czynności prawnej zdziałanej przez małżonków może obejmować jedynie połowę wartości przedmiotu czynności prawnej, w tym bowiem zakresie maksymalnie zamyka się pokrzywdzenie wierzyciela, wobec którego dłużnik dokonał czynności farudacyjnej bez zgody małżonka.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c., uznając ze strony utrzymały się przy swoich stanowiskach w połowie

Apelację od tego wyroku wniosła pozwana zaskarżając go w części i podniosła zarzut naruszenia prawa materialnego, a to art. 41 § 2 k.r.o. w zw. z art. 42 k.r.o., polegający na ich niezastosowaniu i częściowym uwzględnieniu powództwa, podczas gdy, zdaniem strony skarżącej, zgodnie z tymi przepisami: (1) wierzyciel może żądać zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności (jeżeli zobowiązanie jednego z małżonków wynika z: (a) czynności prawnej dokonanej bez zgody drugiego małżonka, albo: (b) zobowiązanie nie wynika z czynności prawnej) tylko z osobistego majątku dłużnika oraz z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych przez dłużnika z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9 k.r.o. (praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy) i jednocześnie (2) wierzyciel nie może żądać zaspokojenia swojej wierzytelności z udziału małżonka w majątku wspólnym do czasu ustania wspólności ustawowej małżeńskiej. Zarzucono, że Sąd pierwszej instancji uznał za bezskuteczną - do 1/2 wartości przedmiotu umowy - umowę darowizny z dnia 8 grudnia 2011 roku, której przedmiot wchodził do majątku wspólnego małżonków, a ustrój majątkowy małżeński do tej pory nie został skutecznie zniesiony.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz o obciążenie powódek kosztami postępowania według norm przepisanych za obie instancje.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył , co następuje.

Apelacja pozwanej nie jest zasadna i dlatego nie mogła odnieść skutku.

Ustalenia faktyczne poczynione w sprawie Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za podstawę dla własnych rozważań prawnych.

Podniesiony w apelacji zarzut naruszenie prawa materialnego, a to art. 41 § 2 k.r.o. w zw. z art. 42 k.r.o. nie zasługuje na uwzględnienie.

Zagadnienie stosowania powołanych przepisów, w przypadkach kiedy wierzyciel jednego z małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej może uzyskać zaspokojenie z majątku wspólnego była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego.

Rozstrzygając zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Katowicach :

"Czy wierzyciel, którego dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków, może domagać się uznania czynności prawnej - darowizny własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego, dokonanej przez obojga małżonków za bezskuteczną, na podstawie art. 527 § 1 k.c., tylko w odniesieniu do rozporządzenia tym prawem przez dłużnika, w sytuacji, gdy małżonek dłużnika nie wyraził zgody na zaciągnięcie zobowiązania zgodnie z art. 41 § 1 k.r.o., w brzmieniu obowiązującym od dnia 20 stycznia 2005 r.?"

Sąd Najwyższy w dniu 12 maja 2011 r. podjął uchwałę:

Wierzyciel, którego dłużnikiem jest jeden z małżonków, może żądać na podstawie art. 527 § 1 k.c. uznania za bezskuteczną czynności prawnej dokonanej przez obu małżonków i dotyczącej ich majątku wspólnego, gdy małżonek dłużnika nie wyraził zgody na zaciągnięcie zobowiązania w myśl art. 41 § 1 k.r.o. (zob. uchwała SN z dnia 12 maja 2011 r. III CZP 15/11, OSNC 2012/1/1, Biul. SN 2011/5/7, M. Prawn. 2012/4/198-200).

Przedstawione zagadnienie prawne powstało po wejściu w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691 - dalej: "ustawa nowelizująca"), którą dokonano kompleksowej nowelizacji przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie stosunków majątkowych małżonków, w tym reguł dotyczących możliwości zaspokojenia się przez wierzyciela jednego z małżonków z majątku wspólnego. Ustawa nowelizująca ograniczyła przypadki, w których wierzyciel jednego z małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej może uzyskać zaspokojenie z majątku wspólnego. Według art. 41 k.r.o. obecnym brzmieniu jest to dopuszczalne tylko wówczas, gdy małżonek zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka. W braku takiej zgody albo jeżeli zobowiązanie nie wynika z czynności prawnej, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści, o których mowa w art. 33 pkt 9 k.r.o.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego sprzed nowelizacji art. 41 § 1 k.r.o. przyjmowano dopuszczalność zaskarżenia przez wierzyciela skargą pauliańską czynności prawnej (darowizny) dokonanej przez oboje małżonków na rzecz osoby trzeciej (m.in. dziecka tych małżonków), gdy przedmiot darowizny wchodził do ich majątku wspólnego i nastąpiły wszystkie przesłanki skargi (art. 527 k.c.). Nie było wątpliwości, że skarga pauliańska może służyć wierzycielowi (np. wekslowemu) do uznania za bezskuteczną umowy darowizny nieruchomości rolnej, w której darczyńcami są oboje małżonkowie i mają status dłużników wekslowych (art. 47 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe, Dz.U. Nr 37, poz. 282), oboje byli zatem dłużnikami w rozumieniu art. 527 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego dnia 9 maja 2001 r., II CKN 469/10, nie publ.). Dłużnikami w rozumieniu art. 527 k.c. mogą być zawsze dłużnicy odpowiadający solidarnie za dług wobec wierzyciela; np. wspólnik spółki jawnej jest wobec wierzyciela tej spółki dłużnikiem w rozumieniu art. 527 i 530 k.c. w związku z art. 22 § 2 k.s.h. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2006 r., II CSK 250/06, OSNC 2007, nr 10, poz. 155).

Przyjmowano także dopuszczalność skargi pauliańskiej w sytuacji, w której status prawny dłużnika miał tylko jeden z małżonków, a przedmiot zaskarżonej skargą umowy darowizny - dokonanej przez małżonków - wchodził do ich majątku wspólnego (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2003 r., III CZP 72/03, OSP 2004, nr 9, poz. 116 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2003 r., IV CKN 204/01, OSNC 2004, nr 9, poz. 138.). Niezależnie od różnic w zakresie określenia sytuacji prawnej małżonka niebędącego dłużnikiem wobec wierzyciela współmałżonka (...), w orzecznictwie Sądu Najwyższego traktowano małżonka odpowiadającego na podstawie art. 41 § 1 k.r.o. jako "dłużnika" w rozumieniu art. 527 i nast. k.c.

Sąd Najwyższy zważył, że w obecnym stanie prawnym małżonek dłużnika nieudzielający zgody na zaciągnięcie określonego zobowiązania nie odpowiada w zasadzie za to zobowiązanie nawet majątkiem wspólnym, poza pewnymi wyjątkami (art. 41 § 1 i 2 k.r.o.).

W literaturze i orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. np. uzasadnienie wyroku z dnia 6 czerwca 2003 r., IV CKN 204/01) zauważono, że przyjęte rozwiązania w zakresie ukształtowania odpowiedzialności małżonka za długi innego małżonka, nie mogą eliminować lub ograniczać możliwości posługiwania się skargą pauliańską wobec rozporządzeń obejmujących składniki majątku wspólnego, dokonywanych przez małżonków in fraudem creditoris (art. 527 i nast. k.c.). W przeciwnym razie doszłoby do znacznego osłabienia zasadniczych funkcji ochronnych tego środka prawnego przysługującego wierzycielom i związanego z każdą wierzytelnością (np. wyrok SN z dnia 11 grudnia 2009 r., V CSK 184/09, OSNC-ZD 2010, nr C, poz. 86).

Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że ochronny cel skargi pauliańskiej przemawia za tym, aby dopuścić tę skargę także wówczas, gdy nielojalne wobec wierzyciela rozporządzenie majątkowe podejmowane było nie tylko przez małżonków mających status dłużników w rozumieniu art. 527 k.c., ale przynajmniej z udziałem jednego takiego dłużnika. Sam udział małżonka niebędącego dłużnikiem wierzyciela w czynności prawnej noszącej cechy czynności fraudacyjnej jest wystarczającą okolicznością przemawiającą za możliwością uznania całej czynności prawnej za bezskuteczną wobec wierzyciela (art. 532 k.c.), a nie tylko za zakwestionowaniem jej skuteczności wobec zadłużonego małżonka. Uznano, że przepisy art. 531 § 1 i art. 532 k.c., a także wyraźnie egzekucyjny cel skargi pauliańskiej przesądzają możliwość

uznania za bezskuteczną całość zaskarżonej czynności prawnej, a nie jej części, ujętej podmiotowo (wobec określonego podmiotu) lub przedmiotowo (w odniesieniu do wyodrębnionej części czynności prawnej).

Sąd Apelacyjny, w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę, stanowisko to podziela i uznaje za przydatne do rozpoznania apelacji pozwanej. W rozpoznawanej sprawie w wyniku darowizny dokonanej przez obu małżonków na rzecz pozwanej zmniejszył się majątek zadłużonego małżonka. Rozporządzenie przez obu małżonków składnikiem należącym do majątku wspólnego niewątpliwie zmniejsza majątek każdego z małżonków, w tym także majątek zadłużonego małżonka. Skarga pauliańska służy do ochrony wierzytelności uprawnionego przy konieczności uwzględniania stanu całego majątku dłużnika, niezależnie od jego struktury prawnej, tj. występujących w nim mas majątkowych. W toku sprawy wszczętej skargą pauliańską wierzyciel może wykazywać obiektywną przesłankę niewypłacalności małżonka-dłużnika, m.in. przez odpowiednie zestawienie wartości składnika majątkowego objętego rozporządzeniem z rozmiarem chronionej wierzytelności, określenie składu majątku wspólnego i realnej prognozy uzyskania zaspokojenia po ustaniu wspólności majątkowej stron, np. na podstawie art. 52 ust. 1a k.r.o.

Dopuszczalność skorzystania przez wierzyciela ze skutecznej ochrony pauliańskiej wierzytelności rodzi oczywiście pytanie o możliwość prowadzenia egzekucji na podstawie tego wyroku wobec osoby trzeciej z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności prawnej uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły (art. 532 k.c.).

Wierzyciel nie mógłby prowadzić egzekucji z przedmiotu majątkowego objętego czynnością prawną uznaną za bezskuteczną, skoro wyłączona została odpowiedzialność małżonka niebędącego dłużnikiem z majątku wspólnego, a trwa jeszcze taka wspólność po wygraniu przez wierzyciela sprawy wszczętej skargą pauliańską. Chcąc uzyskać zaspokojenie chronionej wierzytelności na podstawie wyroku pauliańskiego, wierzyciel powinien zastosować środki prawne, które doprowadzą do ustania ustroju majątku wspólnego między małżonkami (art. 52 § 1a k.r.o.).

Jak ustalono w toku postępowania apelacyjnego - wyrok Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej z dnia 21 października 2016r. w sprawie o ustanowienie rozdzielności majątkowej rodziców pozwanej jest prawomocny, bowiem apelacja od tego wyroku została oddalona przez Sąd Okręgowy w Gliwicach w sierpniu 2017r. o sygn. akt III Ca 650/17 (k.144 akt). Oznacza to, że wierzycielki podjęły skuteczne środki prawne w celu zniesienia wspólności majątkowej małżeńskiej dłużniczki i jej męża. W wyniku ustania wspólności majątkowej małżonków do składników tego majątku mają zastosowanie przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych. W konsekwencji udział taki wyznacza zakres ochrony pauliańskiej udzielonej wierzycielowi jednego z małżonków uwzględniającej także interes prawny pozwanej osoby trzeciej, gdy korzyść majątkowa takiej osoby, określona za pomocą udziału małżonka niebędącego dłużnikiem w majątku wspólnym, uzyskana na podstawie zaskarżonej umowy darowizny, nie została uzyskana in fraudem creditoris w rozumieniu art. 527 k.c.

W tym stanie rzeczy zaskarżony wyrok- mimo odmiennej oceny prawnej -ostatecznie odpowiada prawu i dlatego musiał się ostać. Z tych przyczyn apelacja pozwanej, jako pozbawiona uzasadnionych podstaw prawnych, nie mogła odnieść skutku i została oddalona.

Mając to wszystko na uwadze, na podstawie art.385 k.p.c. orzeczono, jak na wstępie.

O kosztach postępowania apelacyjnego postanowiono zgodnie z brzemieniem art.98 k.p.c. w związku z art.108§1 k.p.c., stosownie do zasady finansowej odpowiedzialności stron za wynik procesu.

Wysokość stawki opłaty za czynności profesjonalnego pełnomocnika jest zgodna z §2pkt.6 w zw. z §10 ust.1 pkt.2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015r. poz.1800 ze zm.) - w brzmieniu obowiązującym w dacie wniesienia apelacji w rozpoznawanej sprawie.

SSA Olga Owczarek-Gornowicz SSA Irena Piotrowska SSA Aleksandra Janas